

TOVUQLAR EYMERIOZIDA AYRIM KOKSIDIOSTATIKLARNING SAMARADORLIGI VA INVAZIYA INTENSIVLIGIGA TA'SIRI

Ibragimova Feruza Davletbayevna

ikromjonxalilov71@gmail.com

*SamVMI "Hayvonlar fiziologiyasi biokimyosi va patologik fiziologiya" kafedrası
assistenti .*

Ibragimov Davletbay

*SamVMI "Hayvonlar fiziologiyasi biokimyosi va patologik fiziologiya" kafedrası
katta o'qituvchisi.*

Eshimov Dusmurat

*SamVMI "Hayvonlar fiziologiyasi biokimyosi va patologik fiziologiya" kafedrası
mudiri dotsent. Samarqand. O'zbekiston.*

Aliyarov Soatmo'min Abdihamid o'g'li

*SamVMI "Hayvonlar fiziologiyasi biokimyosi va patologik fiziologiya" kafedrası
assistenti.*

Izoh: Maqolada jo'jalarning eksperimental eymeriozida sakoks va avotek koksidostatiklarining kasallikga qarshi samaradorligi hamda invaziya intensivligiga ta'sir doiralari keltirilgan.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ НЕКОТОРЫХ КОКЦИДИОСТАТИКОВ ПРИ ЭЙМЕРИОЗЕ ПТИЦ И ИХ ВЛИЯНИЯ НА ИНТЕНСИВНОСТИ ИНВАЗИИ

Аннотация: В статье приведены о специфической активности кокцидиостатиков сакокса и авотека при экспериментальном эймереозе циплят а также и их влияния на интенсивности инвазии.

Ключевые слова: циплята, группы, консервация, кокцидиостатики, индекс эймереоза, сакокс, аватек, ооцит, фекалии.

EFFECT OF EFFICIENCY AND INVASION INTENSITY OF SOME COXIDIOSTATICS IN CHICKEN EIMERIOSIS

Annatation: The article presents the specific activity of coccidiostatics sakoxa and avotec in experimental eimeriosis ceiliata, as well as their influence on the intensity of invasion.

Keywords: chicken, groups, preservation, coccidiostatics, Eimeriosis index, sacox, avatek, oocyte, feces.

Mavzuning dolzaribliqi. Bu kasallikga qarshi kurashish maqsadida bir necha xil veterinariya chora-tadbirlariga rioya qilish zarur.

Tashqi muhitdagi kasallik qo'zg'atuvchilari bilan kurashish uchun hech qanday dezinfektant ta'sir qilmaydi. Faqat +100°C li qaynoq suv, issiq par yoki gaz alangasi bilan kuydirilganda ijobiy natijaga erishish mumkin.

Kasallikning endogen bosqichi bilan kurashish borasidagi koksidiostatiklar 2 guruhga bo'linadi. Ulardan birinchisi tovuq organizmida kasallik qo'zg'atuvchilarining birinchi bosqichiga ta'sir qluvchi preparatlar. Bu turdagi koksidiostatiklar faqaigina broyler-go'sht yo'nalishidagi tovuqlar rasioniga bir kunligidan boshlab to so'yishgacha 4-5 kun qolganiga qadar uzluksiz ravishda oziqasiga qo'shib qo'llanmasiga asosan beriladi.

Ikkinchi guruhga ma'nsu bo'lgan preparatlar kasallikning tovuq organizmidagi 2-chi bosqichiga ta'sir qiladi. Shuning uchun bu guruhdagi preparatlarni hali broyler ham nasildor xo'jaliklarda vaqti vaqti bilan ishlatish tavsiya etiladi.

Lekin kasallikka qarshi qo'llaniladigan preparatlar eymeri qo'zg'atuvchilarining ichakning shilliq pardalaridagi o'sish va rivojlanishini biroz to'xtatadi. Yuqoridagi muammolarni inobatga olgan holda hamda qo'llanilayotgan preparatlarga kasallik qo'zg'atuvchilari tezda o'rganilib qolganligi sababli bu muammo bo'yicha ilmiy izlanishlar uzluksiz olib borishni taqozo qiladi. Shuning uchun ham bu muammolar tovuqchilikda dolzarbligicha qolib kelmoqda.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari: Jo'jalarning eksperimental eymeriozida sakoks va avatek koksidiostatiklarining samaradorligi va invaziya intensivligiga ta'sir doiralarini o'rganishdan iborat.

Materiallar va tadqiqot usullari.

Tajribalar Samarqand veterinariya meditsinasi institutining "Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patologik fiziologiya" kafedrasining ilmiy laboratoriya olib borildi.

Labaratoriya tajribalari uchun "Lomann-LSL-Klassik" zotiga ma'nsu bir kunlik jo'jalar SP "Axaliq Loman Parranda" tovuqchilik korxonasidan 40 bosh jo'jalar olib kelindi va tushamalar ustiga kasallik qo'zg'atuvchilaridan ozod toza joyga joylashtirildi. Ular toza oziqa bilan hamma oddiy vodoprovod suvi bilan ta'minlandi. Jo'jalar 14 kunlik bo'lganlarida ulardan analoglar qoidasiga rioya qilingan holda tirik vaznlari 10 boshdan oddiy tarozida o'lchanib to'rtta guruh tuzildi.

Birinchi qiyosiy toza nazorat guruhi jo'jalari tajriba davomida toza preparatsiz oziqa bilan boqildi.

Ikkinchisi qiyosiy yuqtirilgan nazoratdagi jo'jalar oldin o'ldirish dozasi (LD50-70) titrlangan, sporalangan oosistalar (E. aservulina-200 ming, E.maksima-20 ming, E.tenela-40 ming 1 ml³ suspenziyada) bilan shpris zond orqali jo'jalarning zobiga jo'natilib yuqtirildi va ular ham toza oziqalar bilan boqildi.

3 va 4 tajriba guruhi jo'jalari yuqtirilishi bilanoq 12 kun davomida sakoks 60 mg/kg oziqa bilan (3-chi guruh) va avatek 500 mg/kg oziqa orqali (4-guruh) berildi.

Qo'llanilgan koksidiostatiklarning samaradorlik ko'rsatkichlari jo'jalarning saqlanuvchanlik, tajriba oxirida 1 bosh jo'ja tirik vaznining o'sishiga qarab hamda eymeriozga qarshi indeks (EQI) ko'rsatkichlari bilan boqiladi va bu ko'rsatkichlar M.V.Krilovning (1969) takommillashgan usulida aniqlandi.

Invaziyaning intensivlig darajasini aniqlash maqsadida tajribaning 5,7,10,15 va 20 chi kunlari barcha guruhdan axlatlari olinib, ularning tarkibidagi Oosistalar

Goryayev sanoq to'rida aniqlandi. "Методы лабораторной диагностики коксидиоза" ГОСТ 25383-82 (СТ СЕВ 2547-80) qo'llanmasiga asosan invaziya intensivligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari: Laboratoriya tajribalarini o'tkazish maqsadida SP "Axaliq Lomonn Parranda" korxonasidan "Lomonn LSL-Klassik" zotiga mansub bir kunlik jo'jalar olib kelindi va kasallik qo'zg'atuvchilari bilan yuqishi ehtimolidan toza joyda to'shamalar ustida umumiy gala qilib saqlanildi. Jo'jalar 14 kunligidan oddiy torozida tirik vaznlari 10 boshdan o'lchanganlaridan keyin 4 ta guruh tuzildi. Birinchisi qiyosiy toza nazorat guruhi, ikkinchisi ya'ni 10 bosh jo'ja oldin O'D50-70 dozasi titirlangan sporalangan eymerioz qo'zg'atuvchilari oosistalar bilan shpris zond orqali zobiga 1 ml dan jo'natilib yuqtirildi va toza oziqa bilan preparatsiz boqildi. Uchinchi tajriba guruhi jo'jalari koksidiy qo'zg'atuvchisi bilan yuqtirilgandan birdaniga 12 kunlik tajriba davomida sakoks koksidiostatigidan 60 mg/kg oziqaga qo'shib berildi. To'rtinchi tajriba guruhidagi jo'jalarni ham koksidiy kulturasi bilan yuqtirilgandan birdaniga avatek 500 mg/kg oziqa bilan bu guruhga ham 12 kun davomida berildi.

Qo'llanilgan preparatlarning samaradorlik ko'rsatkichlari jo'jalarning saqlanuvchanlik, tajriba oxirida o'rtacha bir bosh jo'ja tirik vaznining o'sish foizlariga hamda eymeriozga qarshi indekslariga qarab baholandi.

Olib borgan 12 kunlik tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, sakoks preparatini 60 mg/kg oziqa bilan olgan uchinchi guruh jo'jalarining saqlanuvchanlik darajasi 100% ni, o'rtacha 1 bosh jo'ja tirik vaznining o'sishi 140,0% ni va eymeriozga qarshi indeksi 195,8 ballni tashkil etdi jadval 1.

To'rtinchi tajriba guruhi jo'jalari avatek eymeriostatigini 500 mg/kg oziqa bilan olganlarida saqlanuvchanlik bu tajriba guruhida ham 100% ni, tajriba oxirida o'rtacha bir bosh jo'ja tirik vaznining o'sishi ham 138,4 % va EQI-194,7 ballni tashkil qildi.

1-jadval

Jo'jalarning eksperimental eymeriozda ayrim koksidiostatiklarning samaradorligi

T/r	Guruh nomi	Preparatlar nomi	Dozasi (mg/kg oziqa bilan)	Jo'jalar bosh soni	Saqlanuvchanlik (%)	Tajriba ohirida 1 bosh tirik vaznining o'sishi (%)	Eymeriozga qarshi indeks (EQI) 200 ball
1	Qiyosiy toza nazorat	-	-	10	100	146,1	200
2	Qiyosiy yuqtirilgan nazorat	-	-	10	30	31,5	51,5
3	Tajriba	Sakoks	60	10	100	140,0	195,8
4	tajriba	Avatek	500	10	100	138,4	194,7

Ikkinchi qiyosiy yuqtirilib davolanmagan nazorat guruhi jo'jalari orasida 4-5 kunlari eymeriozga xos klinik alomatlar paydo bo'ldi ya'ni jo'jalar burchaklarga bir joyga to'plangan, kuchli suvga chanqoqlik, oziqadan bosh tortish, axlati suyuq qon

aralash qizg'ish rangda. O'lgan jo'jalarni patologoanatomik tekshirilganda ingichka bo'lim ichaklarining shilliq qavati qalinlashgan uzunasiaga joylashgan yarachalar, ko'r ichak to'lig'icha qonga to'lgan shilliq qavatida nuqtali yarachalar kuzatildi va saqlanuvchanligi 30% ni, tirik vaznining o'sishi 31,5 va EQI – 51,5 ballni tashkil qildi.

Tajriba davomida olingan natijalardan xulosa qilinganida poliefir ionofor antibiotiklar ya'ni sakoks va avateklar jo'jalarni to'lig'icha eymerioz kasalligidan saqlaydi hamda tirik vaznni oshiradi.

Invaziyaning intensivlik darajasi tajribaning 5,7,10,15 va 20-kunlari axlati bilan ajralayotgan oosistalarni Goryayev sanoq to'rida sanash yo'li bilan aniqlandi.

Shunday qilib qiyosiy yuqtirilib davolanmagan nazorat guruhi (2-gurux) jo'jalari 1g axlat bilan tajribaning 5-chi kuni 986ming, 7 – kuni 1,675ming, 10-chi kuni 611ming, 15-chi kuni 234ming va 20-chi kunga kelib 6ming dona oosistalar ajraldi.

Uchinchi tajriba guruhi jo'jalari ya'ni sokoks– 60mg/kg ozuqa bilan uzluksiz ravishda tajriba oxirigacha berilganda tajribaning 5-kuni 1g axlat bilan o'rtacha 305 ming, 7-kuni 510ming, 10-chi kuni, 64ming, 15-kuni 8ming va 20-chi kuniga kelib 2ming dona oosistalar ajraldi. Jadval-2.

2-jadval

Jo'jalar eymerioziga qarshi qo'llanilgan preparatlarning invaziya intensivligiga ta'siri

t/r	Guruhlar nomi	Preparatlar nomi	Invaziya intensivligi (1g axlatda ming dona)				
			Tekshiruv kunlari				
			5	7	10	15	20
1.	Qiyosiy toza nazorat	-	-	-	-	-	-
2.	Yuqtirilib davolanmagan qiyosiy nazorat	-	986	1,675	611	234	6
3.	Tajriba	Sokoks	305	510	64	8	2
4.	Tajriba	Avatek	266	449	43	4	1

To'rtinchi tajriba guruhi jo'jalari avatek koksidiostatigini 500 mg/kg oziqa bilan berilganda invaziya intensivligi 1g axlatda tajribaning 5-chi kuni 266ming, 7-kuni 449 ming, 10-chi kuni 43ming, 15-chi kuni 4ming va 20-chi kunga kelib 1000dona oosistalar axlat bilan tashqi muhitga ajraldi.

Xulosa: Olingan ma'lumotlardan xulosa qilinganda avatek va sakoks preparatlari invaziyaning intensivligini 4-5 barovarga kamaytirar ekan.

Adaboyotlar ro'yxati:

1. Бессарабов Б. Ф. и др. Болезни птиц. – М. Учебное пособие для ВУЗ 2007. – 445с.

2. Davlatov R.B. Yangi sinergetik aralashmalar. // O'zbekiston qishloq xo'jaligi. –Toshkent 2007. - №4 . – B.24.

3. Давлатов Р.Б. Коликокцид – препарат против эймериоза и колибактериоза птицы // Птицеводство. – М. 2008. - № 1 – 28 с.
4. Ибрагимов Д. Химиопрофилактика эймериоза у цыплят // Ветеринария. –М. 2004. - № 12 –С . 32-34.
5. Ибрагимов Д. Ферулла – эффективный препарат для химиопрофилактики эймериозов кур. // Болезни птиц в промышленном птицеводстве. Современное состояние проблемы и стратегия борьбы / Материалы научно – практической конференции, посвященной памяти академика Россельхозакадемии Р.Н. Коровина. Санкт – Петербург: ВНИВИП. 2007. –С. 327-332.
6. Ibragimov. D. Parrandalarning eksperimental eymeriozida ayrim eymeriostatiklarning samaradorligi // Zooveterinariya jurnali. 6. Toshkent. 2016. 17 bet.
7. Илюшечкин Ю. П. Эймериозы (кокцидиозы) птиц в промышленном птицеводстве (эпизоотология, патогенез, профилактика) 03.00.19-паразитология. Диссертация на соискание ученой степени доктора ветеринарных наук в форме научного доклада. Самарканд 1991. С. 16-20.
8. Крайнов В.В. Сравнительная эффективность препаратов «звей» и ампролиум при лечении кокцидиоза кур // В.В. Крайнов, М. Х. Лутфуллин, И. В. Галкина // Вестник ветеринарии, Ст. Петербург . 2012.- Том: 63, №4. С . 58-59.
9. Разбицкий В.М. Комбинированный препарат для профилактики и лечения кокцидиозов у бройлеров и ремонтного молодняка кур // В.М. Разбицкий, П. Н. Юшманов // Вопросы нормативно правового регулирования в ветеринарии. 2012.- № 4-2. –С. 85-86.
10. Хованских А.У. Кокцидиоз сельскохозяйственной птицы. Ленинград. 1990. 108 с.